

ВИБОРЧА РАДА UA

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Що таке програма політичної партії?

Законодавство України не містить розгорнутого визначення програм політичних партій і деталізованих вимог до них. Ст. 2 Закону «Про політичні партії в Україні» визначає політичну партію, як зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Ст. 7 того ж Закону зазначає: «Політичні партії повинні мати програму. Програма політичної партії є викладом цілей та завдань цієї партії, а також шляхів їх досягнення». Закон не конкретизує вимог до формату і змісту програм, однак ст. 6 містить перелік тих цілей і завдань, наявність яких в програмі слугує підставою для відмови в утворенні політичної партії або для заборони діяльності політичної партії. До таких цілей та дій належать ті, що спрямовані на ліквідацію незалежності України, порушення її суверенітету і територіальної цілісності, підрив безпеки держави, пропаганду комуністичного та/або націонал-соціалістичного тоталітарних режимів та їх символіки та ін.

Законом «Про вибори народних депутатів України» встановлено певні вимоги до оформлення і обсягу передвиборних програм політичних партій. Так, Закон вимагає від партій подання до ЦВК програми партії, викладеної державною мовою, на паперових носіях та в електронному вигляді (ч. 2 ст. 54), а також визначає обсяг (не більше 7800 знаків) програм політичних партій, що публікуються в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", а також в регіональних друкованих ЗМІ державної чи комунальної форми власності (ч. 1 ст. 73).

Таким чином, програма політичної партії – це виклад цілей і завдань партії, а також шляхів їх досягнення, спрямованих на реалізацію певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що виражає політичну волю громадян.

Чому програми важливі?

Програма є важливим документом у діяльності політичної партії. Завдяки ній громадяни отримують інформацію про погляди партії, її бачення ключових проблем країни та методів їх вирішення. Виборець і суспільство загалом очікує від партій чіткого бачення підходів до вирішення конкретних проблем. Таким чином, програма політичної партії насамперед служить для інформування громадян, а під час виборчих кампаній – для забезпечення проведення свідомих виборів, як один із інструментів, спрямованих на створення для виборця можливості зробити свідомий, раціональний і обґрунтований вибір.

Звісно, кожна політична партія, пишучи власну програму буде зважати на очікування і запити громадян, буде намагатися, щоб програма сподобалася якомога більшій кількості виборців задля отримання якомога більшої кількості голосів. Проте справжні партії, тобто ті, діяльність яких спрямована на втілення певного бачення суспільного розвитку, а не на інші цілі (напр., обслуговування інтересів олігархів, особисте збагачення керівництва або імітацію багатопартійності), прагнутимуть перемоги на виборах завдяки свідомій підтримці виборцями запропонованої нею майбутньої державної політики, бо тільки такий вибір створює умови для реалізації задекларованих реформ і перетворень. З іншого боку, псевдо-партії, партії-фейки прагнуть перемогти на виборах будь-яким чином, у тому числі шляхом загравання із очікуваннями виборців і роздавання популістських обіцянок, реалізація яких часто виходить за межі реальних конституційних повноважень Верховної Ради чи економічних можливостей країни.

Отже, висока якість програм політичних партій є важливою передумовою для осмисленої, раціональної і обґрунтованої реалізації громадянами свого виборчого права.

Критерії оцінювання програм

Виходячи з цього, можна виділити низку критеріїв, за якими можна оцінювати якість програм політичних партій. До них належать:

Актуальність. Якісна програма політичної партії, що прагне активної участі в політичному процесі на національному рівні, повинна давати відповіді на реальні виклики чи проблеми, що стоять перед країною.

Реалістичність. Якісна програма політичної партії має бути реалістичною як в постановці цілей, так і в оцінці здатності політичної партії добиватися досягнення цих цілей. Обіцянки мають базуватися на зваженій, раціональній оцінці ресурсів і спроможностей держави, на тверезому прорахунку наслідків їх виконання.

Конституційність. У своїх програмах партії повинні виходити з наявних, зафіксованих у Конституції норм, а не ставити виконання своїх обіцянок в залежність від внесення змін до Конституції. Звісно, у програмі партія може пропонувати зміни до Конституції, але а) вона має робити це, виходячи з конституційних повноважень Верховної Ради щодо зміни Конституції б) не пропонувати зміни, що передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або що спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (ст. 157 Конституції України).

Конкретність, вимірюваність, визначеність у часі

Положення якісної програми повинні бути сформульовані чітко й однозначно. Програма не має складатися з декларативних, загальних тверджень. Обіцянки, що партія дає в програмі, має бути вимірюваними і визначеними в часі для того, щоб виборець міг оцінювати стан їх виконання партією.

Цілісність і несуперечливість. Програма повинна бути цілісним системним документом, у якому окремі положення узгоджуються з кількома ключовими цілями та цінностями партії. Програма не повинна містити взаємовиключних положень.

Важливо також відзначити, що навіть поверхове оцінювання програм політичних партій вимагатиме від виборця, по-перше, чіткої усвідомлення та артикуляції власних політичних, економічних, соціальних та інших запитів, потреб та інтересів, по-друге, хоча б загального знання про економічну, політичну, соціальну ситуацію в державі та розуміння конституційних засад функціонування системи органів державної влади в Україні, і, по-третє, здатності критично оцінювати наведені в програмах тези і аргументи.

Для аналізу та обговорення виборчих програм політичних партій Виборча Рада UA поділила їх на 4 блоки та визначила в них такі пріоритетні питання:

Блок №1. Політико-правові реформи

1. Спосіб формування уряду, реформування уряду та всієї системи виконавчої влади, законодавче врегулювання адміністративної процедури
2. Продовження та способи завершення реформування адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування
3. Як зробити суди справедливими та дієздатними

4. Як продовжувати боротьбу з корупцією і зробити її більш ефективною
5. Реформа виборчого законодавства та ухвалення законів про референдуми
6. Реформа парламенту, статусу народних депутатів та конституційної організації державної влади загалом
7. Реформування органів правопорядку та системи кримінальної юстиції загалом

Блок №2. Економіка

1. Економічний розвиток та пріоритети бюджетної політики, податкова реформа, політика тарифів.
2. Стосунки України з міжнародними фінансовими організаціями.
3. Бачення механізмів демонополізації та деолігархізації в політичному та економічному вимірах.
4. Пропозиції стосовно наступних змін і реформ:
 - запровадження ринку сільськогосподарської землі;
 - пенсійної реформи;
 - реформи трудового законодавства.

Блок 3. Безпека, оборона, міжнародні відносини

1. В Конституції України закріплено курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію України. Ваша партія дотримується послідовного чи ревізійного підходу у приєднанні України до НАТО? Лише 3 країни-члени НАТО проводили референдуми про вступ до Альянсу. Чи вважаєте ви доцільним робити це в українському випадку, коли курс на членство в НАТО вже закріплений конституційно?

2. Чи стане одним з пріоритетних завдань фракції вашої партії в парламенті законопроект про ліквідацію вільної економічної зони в окупованому Криму, як такий що полегшує агресору продовжувати окупацію АРК та Севастополя?

3. Беручи до уваги вибірковий підхід до формування санкційних переліків з боку попередньої влади, чи підтримає ваша партія ініціативу створення у ВР України нового скликання парламентського комітету з контролю за дотриманням санкційного режиму щодо країни-агресора на період до повернення під контроль України окупованих РФ територій?

4. Чи буде ваша фракція виступати у ВР України за збільшення оборонних витрат?

5. Чи вважає ваша фракція за можливе відновлення закупівлі газу в Росії за умов продовження нею війни проти України?

6. Ваше бачення посилення інформаційної безпеки України, зокрема по відношенню до інформаційних впливів в умовах гібридної війни з Росією.

Блок №4 Гуманітарний розвиток

1. Бачення політики зміцнення національної ідентичності, у тому числі мовної політики та політики у сфері культури.

2. Шляхи продовження/зміни політики декомунізації.

3. Розвиток суспільного телебачення та радіомовлення, гарантування незалежності ЗМІ.

4. Охорона здоров'я: бачення продовження/зміни напрямків реформи.

5. Продовження/зміни пріоритетів в реформі освіти; бачення реформи академічної науки.

6. Ставлення щодо створення кримськотатарської національно-територіальної автономії на Кримському півострові.

7. Зміцнення релігійної толерантності, запобігання конфліктам у сфері міжрелігійних, міжконфесійних відносин.

8. Впровадження в Україні європейських стандартів прав людини та політики гендерної рівності.

9. Підтримка громадян України на окупованих територіях та в Криму в перспективі культурної реінтеграції.

Для аналізу доцільно взяти до уваги не тільки виборчі програми, а й програми партій та окремі аналітичні документи, в разі їх наявності, на які партії посилалися у виборчий період.

Методологія була розроблена Центром політико-правових реформ.

Проект здійснюється Виборчою Радою UA за організаційної підтримки Школи політичної аналітики НаУКМА в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні, а також за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження».